

Działania chińskiej firmy Stecol w Polsce

Stecol jest chińską firmą państwową, która z coraz większym powodzeniem bierze udział w przetargach na budowę infrastruktury drogowej i kolejowej w Polsce. Działania Stecol w Polsce są przykładem umiejętności dostosowania się chińskiego przedsiębiorstwa do realiów polskiej branży budowlanej. Niektóre aspekty funkcjonowania Stecol oraz jej powiązań z innymi chińskimi firmami mogą jednak wpływać na jej działania w przyszłości i powinny być wzięte pod uwagę przy ocenie możliwości udziału w projektach kluczowych z punktu widzenia interesów państwa.

Pierwsze próby

W pierwszej połowie 2018 r. Stecol wziął udział w przetargu na budowę północnej obwodnicy Krakowa. Jest to inwestycja o kluczowym znaczeniu dla poziomu ruchu samochodów w mieście, gdyż po jej zakończeniu Kraków będzie pierwszym większym miastem w Polsce z pełnym pierścieniem obwodnic¹. Do końca kwietnia 2018 r. do GDDKiA wpłynęło osiem ofert. Tworzące konsorcjum Stecol i Polbud Pomorze zaproponowały 1,289 mld PLN i jako jedyny potencjalny wykonawca zmieściły się w budżecie projektu wynoszącym 1,339 mld PLN. Druga pod względem ceny najbardziej atrakcyjna oferta konsorcjum GÜLERMAK Ağır Sanayi İnşaat ve Taahhüt z Turcji, Mosty-Łódź i Gulermak Sp. z o. o. wynosiła 1,427 mld PLN². Wszyscy uczestnicy zobowiązali się do zakończenia inwestycji w ciągu 47 miesięcy³, zatem to kryterium nie miało wpływu na wskazanie zwycięzcy przetargu. Na początku lipca komisja przetargowa wskazała ofertę chińsko-polskiego konsorcjum jako najbardziej atrakcyjną⁴. Od decyzji tej odwołały się dwa konsorcja: wspomniane już turecko-polskie i konsorcjum Budimexu ze Strabagiem (oferta za 1,471 mld PLN). Na początku września Krajowa Izba Odwoławcza uznała odwołanie za zasadne i wykluczyła polsko-chińskie konsorcjum z przetargu. Jako podstawę decyzji Krajowej Izby Odwoławczej (KIO) wskazało, że jedna z osób wskazanych w dokumentach przetargowych nie posiadała uprawnień wymaganych w Specyfikacji Istotnych Warunków

Zamówienia (SIZW)⁵. Po wykluczeniu Stecol we wrześniu ogłoszono kolejny przetarg, który wygrało konsorcjum polsko-tureckie. Konsorcjum Stecol i Polbud Pomorze złożyło odwołanie od decyzji komisji przetargowej, ale zostało ono uznane przez KIO za nieuzasadnione, gdyż konsorcjum zgłosiło zarzuty, które były już rozpatrzone przy poprzednim postępowaniu, zatem nie można było zgłosić ich ponownie⁶. Inwestycja jeszcze nie ruszyła. Na razie trwają prace przygotowawcze, rozmowy na temat zasad wykupu gruntów itp. W styczniu b.r. został złożony pierwszy wniosek o ZRID⁷.

We wrześniu 2018 r. Stecol wzięła udział w przetargu na budowę odcinka drogi ekspresowej S7 (popularnej Zakopianki) z Rdzawki do Nowego Targu i zaoferowała najniższą cenę: 706, 244 mln PLN. Inwestycja ma być prowadzona w formule „projektuj i buduj”, co oznacza, że wykonawca miał być zobowiązany do opracowania projektu, uzyskania pozwolenia na budowę, realizacji prac budowlanych oraz otrzymania zezwolenia na użytkowanie infrastruktury. Stecol został jednak wykluczony z przetargu ze względu na niezgodność treści oferty ze Specyfikacjami Istotnych Warunków Zamówienia (SIWZ). Wniosek o wykluczenie Stecol został złożony przez Intercor. Innym zarzutem była rażąco niska cena. Decyzję o wykluczeniu podjęło KIO i jako podstawę do wykluczenia wskazało, że Stecol w wyniku lekkomyślności lub niedbalstwa (ewentualnie w zamierzony sposób lub rażąco niedbały), przedstawił informacje wprowadzające w błąd zamawiającego. Osoby zaproponowane przez Stecol na stanowiska Dyrektora Kontraktu — Przedstawiciela Wykonawcy i Kierownika Budowy w rzeczywistości nie posiadały odpowiedniego doświadczenia wymaganego przez zamawiającego. Realizacja przetargu została w tej sytuacji powierzona firmie Intercor z Zawiercia. Dwujezdniowa trasa będzie miała ponad 16 km długości. Zaplanowano budowę czterech węzłów oraz 22 obiektów inżynierskich⁸. Umowę podpisano 19 września ub.r.⁹

Przebrane przetargi w 2019 r.

W lutym br. Stecol złożył najkorzystniejszą cenowo ofertę na wybudowanie obwodnicy Praszki i Gorzowa Śląskiego. Stecol zaproponował 168,5 mln PLN, drugi w kolejności Mostostal 171,5 mln PLN, a trzecia Mota-Engil 172,5 mln PLN. Kluczowym czynnikiem była

cena, gdyż wszyscy czołowi oferenci podali taki sam okres gwarancji: 5 lat, czas realizacji: 36 miesięcy i zgodę na przejęcie części ryzyka, które były kryteriami oceny ofert¹⁰. Oferta Stecol została jednak ostatecznie odrzucona¹¹ z powodu błędu formalnego we wniesieniu wadium¹².

Stecol wziął również udział w przetargu na budowę odcinka Załuski-Modlin drogi ekspresowej S7. Oferty otwarto 21 listopada. W tym przetargu oferując 638 mln PLN przegrał z polsko-kazachskim konsorcjum, w którego skład wchodziły SP Sine Midas Story (Kazachstan), Todini Central Asia (Kazachstan) oraz Fabe Polska, które zaproponowało prawie 539 mln PLN. Oferta Stecol była również wyższa od oferty innej chińskiej firmy biorącej udział w przetargu – China Road and Bridge Corporation (ponad 589 mln PLN). Długość planowanego dwujezdniowego odcinka z trzema pasami jazdy w każdym kierunku wynosi 12km. Planowane są dwa węzły drogowe. Złożone oferty będą badane i oceniane przy zastosowaniu następujących kryteriów: przedłużenie okresu gwarancji na wybrane elementy – 30%, termin realizacji – 10%, cena – 60%. Umowa ma być zrealizowana do jesieni 2024. Stecol złożył również ofertę na sąsiedni odcinek S7 Siedlin-Załuski. Uczestnicy tego przetargu byli tacy sami jak w wypadku przetargu na odcinek Załuski-Modlin. Również w tym przetargu Stecol była znacznie droższy (z wyceną w wysokości ponad 693 mln PLN) niż konsorcjum polsko kazachskie (591 mln PLN), w którym zmienił się tylko lider na Todini Asia Central. Oferta Stecol była również wyższa od oferty China Road and Bridge Corporation (ponad 626 mln PLN). Odcinek ma długość 13 km i dwie jezdnie po trzy pasy ruchu w każdym kierunku. Budowa ma być realizowana na śladzie istniejącej drogi krajowej nr 7 i również mają być zbudowane dwa węzły drogowe¹³.

W maju 2019 r. Stecol przegrał przetarg na budowę odcinka S-1 Przybędza-Milówka, czyli tzw. obejścia Węgierskiej Górki. Zwycięzcą było konsorcjum Mirbud S.A., Przedsiębiorstwo Budowy Dróg i Mostów Kobylarnia S.A. i Prywatna Spółka Akcyjna Zrzeszenie Budowlane Interbudmontaż z Ukrainy. Polsko-chińskie konsorcjum złożyło jednak odwołanie o wykluczenie Maribudu z przetargu, które zostało uznane, a przetarg został unieważniony. Podstawą decyzji było wprowadzenie w błąd zamawiającego na temat spełniania warunków udziału w postępowaniu w kwestii doświadczenie osoby wskazanej na stanowisko

kierownika robót mostowych, co było istotnym elementem wyboru oferenta¹⁴. Konsorcjum, w którym brało udział Stecol powołało się więc na podobne podstawy unieważnienia przetargu, które były przyczyną wyeliminowania chińskiej firmy z przetargów o północną obwodnicę Krakowa i Zakopiankę i na które powoływał się m.in. Intercor, ówczesny konkurent Stecol. Był to już drugi przetarg. Poprzedni, wygrany w październiku 2018 r. przez włoskie firmy został unieważniony, a odwołującym była wówczas inna chińska firma China Railway.¹⁵

Pierwsze sukcesy

W lipcu br. Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad wybrała Stecol jako wykonawcę 16-kilometrowego odcinka drogi ekspresowej S14, która w praktyce będzie pełniła rolę zachodniej obwodnicy Łodzi. Przetarg, który wygrał Stecol dotyczy budowy odcinka Łódź Teofilów-Słowik. Chińska firma podała najniższą ofertę w wysokości 724 mln PLN, o 54 mln więcej niż przewidywał kosztorys zamawiającego. GDDKiA zdecydowała się na zaakceptowanie tej oferty, gdyż wcześniejsze dwa były unieważnione¹⁶.

W końcu października br. konsorcjum Stecol, Przedsiębiorstwa Usług Technicznych Intercor sp. z o.o. z Zawiercia i Sinohydro Corporation Limited zdobyło najwięcej punktów w przeprowadzonym w formie aukcji elektronicznej przetargu na budowę mającego 71 km odcinka trasy kolejowej Rail Baltica (między Czyżewem a Białymstokiem). PKP PLK nie podało wprost, czy wynik aukcji oznacza, że oferta polsko-chińskiego konsorcjum została wybrana za najlepszą w przetargu. Podpisanie umowy planowane jest na I kwartał 2020. W pierwszym przetargu konsorcjum zgłosiło najwyższą ofertę o wartości 5,2 mld PLN. Budżet zamawiającego wynosił 1,6 mld PLN.¹⁷ Realizacja zamówienia na podstawie oferty trzykrotnie przekraczającej zakładany budżet inwestycji budziła wątpliwości¹⁸. Stecol brał również udział w przetargu na budowę dróg na trasie Via Baltica i na odcinku Podborze-Śniadowo tworząc konsorcjum z Intercor jako liderem. Oferta polsko-chińskiego konsorcjum wynosiła ponad 912 mln PLN i była znacznie wyższa od oferty zwycięzcy przetargu firmy Polaqua, która zaproponowała 749 mln PLN, ale również wyższa od oferty Strabagu (prawie 884 mln PLN) i Budimexu prawie 900 mln PLN. Długość nowo

wybudowanego odcinka to 19,5 km, a wykonawca ma dodatkowo przebudować i zmienić 3 km nawierzchni na S8. Na tym odcinku pierwotnym wykonawcą miała być firma RUBAU, jednak nie uzyskała ZRID w terminie i przetarg został rozpisany ponownie¹⁹. Przekazanie do realizacji tak ważnej linii chińskim firmom budzi wątpliwości, jednak większość z nich kierowana jest pod adresem Sinohydro²⁰, która realizowała już kilka inwestycji w Polsce i będzie realizowała kolejne²¹. Sinohydro brała również udział w kontrowersyjnych i mało transparentnych projekty jak np. budowę dróg w Macedonii Północnej²², a ostatnio w projekt wydobywania boksytów i przetwórstwo w zamian za pożyczki w Ghanie²³ oraz budowę elektrowni wodnych w Ekwadorze²⁴. Jakość budowanej w Ugandzie megatamy również budzi wątpliwości²⁵.

O firmie Stecol

Stecol Corporation (wcześniej Sinohydro Tianjin Engineering Co., Ltd.) jest przedsiębiorstwem państwowym, które wchodzi w skład grupy Power China. Osoby wchodzące w skład zarządu firmy stanowią jednocześnie kierownictwo organizacji partyjnej KPCh.²⁶ Prezes zarządu jest jednocześnie sekretarzem organizacji partyjnej, CEO i członek zarządu Zhao Jingbo to wicesekretarz, podobnie jak jedne z członków komisji nadzorczej. Jako przedsiębiorstwo państwowe Stecol może być w łatwiejszy sposób wykorzystane jako narzędzie do realizacji celów chińskiego rządu i KPCh niż te przedsiębiorstwa prywatne, które są słabiej powiązane i stosunkowo mniej zależne od dyrektyw partyjnych i administracji państwowej. W 2018 r. grupa Stecol była notowana na 43 miejscu wśród chińskich przedsiębiorstw, które realizowały kontrakty zagraniczne na roboty budowlane i inne usługi z zakresu robót infrastrukturalnych²⁷. W 2017 r. była na miejscu 35 z prawie 886 mln. Doświadczenie Stecol w samodzielnym prowadzeniu dużych inwestycji zagranicznych jest ograniczone ze względu na fakt, że wiele z wykonywanych przez nich robót było związanych z projektami prowadzonymi w ramach grupy Power China²⁸. Dotyczy to również projektów w Polsce. Stecol na swojej stronie pokazuje projekt linii energetycznej 400kV na trasie Chełm-Lublin²⁹, nie wskazując swojej roli jako podwykonawcy, chociaż głównym wykonawcą jest Sinohydro³⁰. W Polsce Stecol działa jako oddział chińskiej firmy³¹.

Projekty, jakich podejmowała się firma za granicą, głównie w Afryce, były zróżnicowane i powiązane z projektami grupy Power China. Znaczną część z nich stanowiły projekty instalacji wodnych. Stecol wykonywał również np. część prac przy budowie osiedli mieszkaniowych w Algierii³², hotelu w Tanzanii³³ i elektrowni w Rwandzie³⁴. Należy podkreślić, że dopiero w ostatnich latach Stecol wziął udział w większej liczbie projektów budowy lub renowacji dróg – głównie w Kenii, Tanzanii i Rwandzie³⁵.

Wnioski

1. Chińska firma po pierwszych porażkach w kolejnych dostosowała się do polskich wymogów w zakresie sporządzania dokumentacji i wykazała też znaczną elastyczność w doborze partnerów, podejmując współpracę również ze swoim konkurentem, firmą Intercor, w czym dostosowała się do realiów panujących na polskim rynku. Jest to kolejna firma obok Sinohydro czy Pinggao, która skutecznie wchodzi na rynek przetargów w Polsce, co może zachęcać kolejne.

2. Stecol bierze udział w przetargach z innymi firmami chińskimi w jednych tworząc konsorcja i współpracując, w innych konkurując. Nie ma do tej pory podstaw, by twierdzić, że Stecol uzgadnia z innymi firmami chińskimi oferty i w związku z tym „dzieli” się projektami w Polsce. Współpracuje natomiast blisko z Sinohydro, innym członkiem Power China, którego dotychczasowe działania budzą pewne kontrowersje.

3. W kilku przetargach oferty Stecol były wyższe niż konkurentów zarówno polskich – w tym zlokalizowanych w Polsce spółek zależnych zagranicznych przedsiębiorstw – jak i konkurentów pochodzących z Kazachstanu i Ukrainy. Wskazywać to może, że firma koncentruje się na wybranych przetargach nie starając się za wszelką cenę wygrać wszystkich, w których bierze udział. Podnosi to wiarygodność działań firmy na polskim rynku.

4. Współpraca z polskimi przedsiębiorstwami w ramach konsorcjum wpływa na przyrost wiedzy i know how chińskiej firmy w obszarze zasad operowania w Polsce, w szczególności

mechanizmów, jakimi rządzą się postępowania przetargowe oraz znajomości sieci podwykonawców. Zwiększa to możliwości Stecol do brania udziału w przyszłych przetargach, również jako samodzielny wykonawca, a nie członek konsorcjum, co może zaostrić konkurencję z rodzimymi wykonawcami.

5. Ocena realizacji projektów, w które zaangażowany jest Stecol pod kątem wykorzystania polskich materiałów i zatrudnienia polskich wykonawców może być w ograniczonym zakresie dokonana w późniejszej fazie lub po zakończeniu projektu. Należy jednak mieć na uwadze, że oferowana przez chińskie przedsiębiorstwo niższa cena może okazać się korzyścią pozorną, jeśli będzie miał miejsce znaczny przepływ środków finansowych do Chin z tytułu zakupu w Chinach materiałów budowlanych i wykorzystania chińskich pracowników. Jest to element szerszej kwestii dotyczącej udziału w polskich przetargach infrastrukturalnych firm zagranicznych, szczególnie spoza UE i realizowania przez nie inwestycji publicznych.

6. Jako przedsiębiorstwo państwowe Stecol może być w łatwiejszy sposób wykorzystany jako narzędzie do realizacji celów chińskiego rządu i KPCh niż te przedsiębiorstwa prywatne, które są słabiej powiązane i stosunkowo mniej zależne od dyrektyw partyjnych i administracji państwowej. Czynniki te powinny być uwzględnione w ocenie udziału firmy w kluczowych projektach infrastrukturalnych.

7. Stecol nie ma jeszcze znacznego doświadczenia jako samodzielny wykonawca infrastruktury drogowej w projektach zagranicznych, a dotychczasowe projekty prowadził głównie w Afryce i państwach azjatyckich. Doświadczenie zdobyte w projektach prowadzonych w odmiennych warunkach klimatycznych, terenowych i odmiennych standardach niekoniecznie może być przekładalne na polskie projekty – tym bardziej, że największy obecnie kontrakt, jakiego Stecol być może podejmie się ma za przedmiot linię kolejową, a w tym obszarze firma ma jeszcze mniejsze doświadczenie niż w budowie dróg.

Łukasz Sarek – analityk ds. gospodarki Chin w Ośrodku Badań Azji

- ¹ Leonard Dolecki, *Chińska firma z najkorzystniejszą ofertą na Północną Obwodnicę Krakowa*, Rynek infrastruktury, 5.07.2018, <https://www.rynekinfrastruktury.pl/wiadomosci/drogi/chinska-firma-z-najkorzystniejsza-oferta-na-polnocna-obwodnice-krakowa-63475.html> [dostęp: 23.12.2019].
- ² *Osiem ofert na północną obwodnicę Krakowa. Najtańsza z udziałem chińskiej firmy*, Forsal, 30.04.2018, <https://forsal.pl/artykuly/1120920,osiem-ofert-na-polnocna-obwodnice-krakowa-najtansza-z-udzialem-chinskiej-firmy.html> [dostęp: 23.12.2019].
- ³ Leonard Dolecki, *Chińska firma...*
- ⁴ *S52 Północna Obwodnica Krakowa, nastąpił wybór najkorzystniejszej oferty*, GDDKiA, 5.07.2018, <https://www.gddkia.gov.pl/pl/aprint/29870/S52-Polnocna-Obwodnica-Krakowa-nastapil-wybor-najkorzystniejszej-oferty> [dostęp: 23.12.2019].
- ⁵ *Chińczycy wykluczeni z przetargu na północną obwodnicę Krakowa*, TVP Info, 7.09.2018, <https://www.tvp.info/38890889/chinczyzy-wykluczeni-z-przetargu-na-polnocna-obwodnice-krakowa> [dostęp: 23.12.2019].
- ⁶ Jakub Drath, *Dobre wiadomości dla północnej obwodnicy. Odwołania wycofane*, Love Kraków, 16.10.2018, https://lovekrakow.pl/aktualnosci/dobre-wiadomosci-dla-polnocnej-obwodnicy-odwolania-wycofane_27595.html [dostęp: 23.12.2019].
- ⁷ Aktualne informacje o inwestycji na portalu gminy Zielonki, <https://zielonki.pl/index.php/ct-menu-item-79> [dostęp: 17.01.2020].
- ⁸ Informacje dotyczące tej inwestycji pochodzą z następujących źródeł:
Postanowienie z dnia 7 sierpnia 2018, Krajowa Izba Odwoławcza, System Analizy Orzeczeń Sądowych, <https://www.saos.org.pl/judgments/354885> [dostęp: 23.12.2019],
Leon Dolecki, *GDDKiA dokona ponownej oceny ofert w przetargu na odcinek Zakopianki*, Rynek Infrastruktury, 9.08.2018, <https://www.rynekinfrastruktury.pl/wiadomosci/drogi/gddkia-dokona-ponownej-oceny-ofert-w-przetargu-na-odcinek-zakopianki-63869.html> [dostęp: 23.12.2019],
Jest wniosek o pozwolenie na budowę nowej zakopianki z Rdzawki do Nowego Targu, Podhale24, 9.10.2019, https://podhale24.pl/aktualnosci/artykul/65899/Jest_wniosek_o_pozwolenie_na_budowe_nowej_zakopianki_z_Rdzawki_do_Nowego_Targu.html [dostęp: 23.12.2020],
Robert Kędziński, *Chińczycy nie zbudują fragmentu zakopianki. Państwo dopłaci, kontrakt dostała polska firma*, Gazeta.pl 3.09.2018, <http://next.gazeta.pl/next/7,151003,23855749,chinska-firma-nie-zbuduje-zakopianki-panstwo-doplaci-droge.html> [dostęp: 23.12.2019].
- ⁹ *Podpisano umowę na realizację kolejnego odcinka Zakopianki*, Polskie Radio 24, <https://www.polskieradio24.pl/4/2/273/Artykul/2191620,Podpisano-umowe-na-realizacje-kolejnego-odcinka-Zakopianki> [dostęp: 23.12.2019].
- ¹⁰ Leonard Dolecki, *Opolskie: Chińska firma najtańsza w przetargu na obwodnicę Praszki*, Rynek Infrastruktury, 12.02.2019, <https://www.rynekinfrastruktury.pl/wiadomosci/drogi/opolskie-chinska-firma-najtansza-w-przetargu-na-obwodnice-praszki-66006.html> [dostęp: 23.12.2019].
- ¹¹ Leonard Dolecki, *Opolskie: Umowy na obwodnice Praszki i Olesna podpisane*, Rynek Infrastruktury, 20.05.2019, <https://www.rynekinfrastruktury.pl/wiadomosci/drogi/opolskie-umowy-na-obwodnice-praszki-i-olesna-podpisane-67252.html> [dostęp: 23.12.2019].
- ¹² *Obwodnica Praszki. Chińska oferta odrzucona. Drogi zbuduje polska firma*, Naszemiasto.pl, 2.04.2019, <https://olesno.naszemiasto.pl/obwodnica-praszki-chinska-oferta-odrzucona-droge-zbuduje/ar/c4-5063355?kategoria=1> [dostęp: 23.12.2019].
- ¹³ Elżbieta Pałys, *Duże zainteresowanie budową S7 Czosnów – Płońsk*, Rynek Infrastruktury, 21.11.2019 <https://www.rynekinfrastruktury.pl/wiadomosci/drogi/duze-zainteresowanie-budowa-s7-czosnow--plonsk--69569.html> [dostęp: 23.12.2019]
oraz *Otwarto oferty na budowę 2 odcinków S7 Płońsk – Czosnów*, Nowoczesne Budownictwo Inżynieryjne, listopad 2019, <http://www.nbi.com.pl/otwarto-oferty-na-budowe-2-odcinkow-s7-plonsk-czosnow/> [dostęp: 23.12.2020].
- ¹⁴ *Nie ma wykonawcy obejścia Węgierskiej Górki! Przetarg został unieważniony*, Naszemiasto.pl, 7.06.2019, <https://bielskobiala.naszemiasto.pl/nie-ma-wykonawcy-obejscia-wegierskiej-gorki-przetarg-zostal/ar/c1-5158485> [dostęp: 23.12.2019].
- ¹⁵ Jacek Drost, *Droga ekspresowa S1: Budowa tzw. obejścia Węgierskiej Górki idzie jak po grudzie*, Dziennik Zachodni, 2.10.2019, <https://dziennikzachodni.pl/droga-ekspresowa-s1-budowa-tzw-obejscia-wegierskiej-gorki-idzie-jak-po-grudzie/ar/c1-14466465> [dostęp: 23.12.2019].

- ¹⁶ Aleksander Fedoruk, *Chińskie firmy dostaną drugą szansę? „Szczęki nam opadły”*, Forbes.pl, <https://www.forbes.pl/gospodarka/budowa-zachodniej-obwodnicy-lodzi-przetarg-wygral-stecol-z-chin/odc4t3j> [dostęp: 23.12.2019].
- ¹⁷ *Rail Baltica: oferta polsko-chińskiego konsorcjum najlepiej oceniona w elektronicznej aukcji*, Puls Biznesu, 4.11.2019, <https://www.pb.pl/rail-baltica-oferta-polsko-chińskiego-konsorcjum-najlepiej-oceniona-w-elektronicznej-aukcji-974535> [dostęp: 23.12.2019].
- ¹⁸ Jakub Madrjas, *Polsko-chińskie konsorcjum wygrało aukcję na modernizację odcinka Rail Baltica*, 5.11.2019, <https://www.rynek-kolejowy.pl/mobile/polskochińskie-konsorcjum-wygrało-aukcje-na-modernizacje-odcinka-rail-baltica-94266.html> [dostęp: 23.12.2019].
- ¹⁹ *Via Baltica – rozstrzygnięto ostatnie przetargi. Suwałki – Budzisko za ponad miliard zł*, Suwałki24.pl, 22.11.2019, <http://www.suwalki24.pl/article/1,via-baltica--rozstrzygnięto-ostatnie-przetargi-suwalki--budzisko-za-ponad-miliard-zl> [dostęp: 23.12.2019] oraz *Znamy wykonawcę Via Baltica od węzła Podborze do Śniadowa*, portal Urzędu Miasta Ostrów Mazowiecki, 27.11.2019, <http://www.ostrowmaz.pl/pl/news/znamy-wykonawc%C4%99-baltica-od-w%C4%99z%C5%82-podborze-do-%C5%9Bniadowa> [dostęp: 23.12.2019].
- ²⁰ Jakub Kapiszewski, Krzysztof Śmietana, *Bilans wpadek chińskiego giganta, który chce kłaść tory z Warszawy do Białegostoku*, Gazeta Prawna, 26.11.2019, <https://serwisy.gazetaprawna.pl/transport/artykuly/1441545,firma-stecol-tory-z-warszawy-do-bialegostoku.html> [dostęp: 23.12.2019].
- ²¹ *Rozbudowa wałów nad Odrą w ramach ochrony przeciwpowodziowej Nowej Soli i Krosna Odrzańskiego*, Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie, 7.10.2019, https://wroclaw.rzgw.gov.pl/pl/shownews/40/8285/Rozbudowa_walow_nad_Odra_w_ramach_ochrony_przeciwpowodziowej_Nowej_Soli_i_Krosna_Odrzanskiego [dostęp: 23.12.2019].
- ²² *Western Balkans at the Crossroads: Assessing Influences of Non-Western External Actors*, pod red. Barbora Chrzová, Anja Grabovac, Martin Hála, Jan Lalić, *The Prague Security Studies Institute*, Maj 2019, http://www.pssi.cz/download/docs/682_final-publication.pdf [dostęp: 23.12.2019] oraz *North Macedonia: In Brief*, Congressional Research Service, 29.05.2019, <https://fas.org/sgp/crs/row/R45739.pdf> [dostęp: 23.12.2019].
- ²³ Stacey Knott, *Mining Ghana's bauxite would bring in billions from China. But it could also taint the water for 5 million people*, Washington Post, 28.10.2019, https://www.washingtonpost.com/world/africa/mining-ghanas-bauxite-would-bring-in-billions-from-china-but-it-could-also-taint-the-water-for-5-million-people/2019/10/25/e4726518-e3a7-11e9-boa6-3d03721b85ef_story.html [dostęp: 23.12.2019] oraz *Amodani Gariba, The \$2 Billion Ghana-Sinohydro Deal Does Not Serve Ghana's National Interest. Review It*, the China Africa Projects, 15.12.2019 <https://chinaafricaproject.com/student-xchange/the-2-billion-ghana-sinohydro-deal-does-not-serve-ghanas-national-interest-review-it/> [dostęp: 23.12.2019].
- ²⁴ *INA Papers: The Corruption Case Against Ecuador's President Lenin Moreno*, Telesur, 31.03.2019, <https://www.telesurenglish.net/news/INA-Papers-The-Corruption-Case-Against-Ecuadors-President-Lenin-Moreno-20190331-0007.html> [dostęp: 23.12.2019] oraz Maria Cristina Vallejo, Betty Espinoza, Francisco Venes, Victor Lopez, Susana Anda, *Evading sustainable development standards: Case studies on hydroelectric projects in Ecuador*, Boston University, Global Development Policy Center, październik 2018, https://www.bu.edu/gdp/files/2018/10/GEGL_GDP-Ecuador-WP.pdf [dostęp: 23.12.2019].
- ²⁵ Scott Wingo, *China in Uganda: The Highs and Lows of the Belt and Road*, Center for Advanced China Research, 27.06.2019, <https://www.ccpwatch.org/single-post/2019/06/27/China-in-Uganda-The-Highs-and-Lows-of-the-Belt-and-Road> [dostęp: 23.12.2019].
- ²⁶ *管理团队 (Kierownictwo)*, strona grupy Stecol, <http://www.stecol.cn/col/col3502/index.html> [dostęp: 23.12.2019].
- ²⁷ *2018年我国对外承包工程业务完成营业额前100家企业 (100 chińskich przedsiębiorstw z najwyższą wartością zrealizowanych w 2018 r. zagranicznych kontraktów budowlanych)*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych ChRL, 15.02.2019 <http://hzs.mofcom.gov.cn/article/date/201902/20190202834491.shtml> [dostęp: 23.12.2019]
- ²⁸ Mapa z projektami zagranicznymi deklarowanymi przez Stecol na stronie grupy Stecol <http://en.stecol.cn/picture/0/1903200946476048282.jpg> [dostęp: 23.12.2019].

Informacje o projektach, w które zaangażowany jest Stecol: *国际业务 (Operacje zagraniczne)*, strona grupy Stecol, <http://www.stecol.cn/col/col3511/index.html?uid=17477&pageNum=1> [dostęp: 23.12.2019].

²⁹ *波兰海乌姆-卢布林输变电项目 (Projekt linii energetycznej Chełm – Lublin w Polsce)*, strona grupy Stecol, 16.11.2016, http://www.stecol.cn/art/2016/11/16/art_3632_124431.html [dostęp: 23.12.2019].

³⁰ <https://chelm-lublin.pl/kto-jest-kim> [dostęp: 23.12.2019]. Natomiast projekt zbiornika wodnego w Szlejewie Górnym został już wskazany jako realizowany w ramach grupy Power China, zob.

波兰莎莱尤夫与克罗斯水库建设项目 (Projekt zbiornika wodnego w Szlejewie Górnym w Polsce), strona grupy Stecol, 5 marca 2019, http://www.stecol.cn/art/2019/3/5/art_3632_533965.html [dostęp: 23.12.2019].

³¹ Podstawowe dane rejestrowe oddziału grupy Stecol w Polsce w serwisie KRS Online:

<http://www.krs-online.com.pl/msig-5701-143032.html> [dostęp: 23.12.2019] oraz podstawowe informacje na stronie oddziału grupy Stecol w Polsce <http://stecol.eu/#nasze-projekty> [dostęp: 23.12.2019].

³² *阿尔及利亚苏克哈斯省公租房建设工程 (Projekt budowy osiedla społecznego budownictwa czynszowego w prowincji Souk Ahras w Algierii)*, strona grupy Stecol, 5.03.2019,

http://www.stecol.cn/art/2015/6/14/art_3632_124372.html Inna transkrypcja nazwy prowincji w jęz. chińskim to: 苏克阿赫拉斯, [dostęp: 23.12.2019] oraz *阿尔及利亚住建部下属的房管局 (AADL) 1700套住房项目 (Projekt 1700 mieszkań realizowany dla Krajowej Agencji Mieszkalnictwa (AADL) Ministerstwa Mieszkalnictwa w Algierii)*, strona grupy Stecol, 14.06.2015, http://www.stecol.cn/art/2018/5/17/art_3632_202385.html [dostęp: 23.12.2019].

³³ *坦桑尼亚多多马城市酒店项目 (Projekt hotelu w Dodoma w Tanzanii)*, strona grupy Stecol, 29.08.2019, http://www.stecol.cn/art/2019/8/29/art_3632_631378.html [dostęp: 23.12.2019].

³⁴ *卢旺达亚布龙口二期电站项目 (Projekt drugiego etapu elektrowni w Nyaborongo)*

http://www.stecol.cn/art/2019/4/26/art_3632_599758.html [dostęp: 23.12.2019].

³⁵ Takie wnioski można wyciągnąć na podstawie listy realizowanych projektów realizowanych obecnie.

Zob. *在建工程 (Projekty w realizacji)*, strona grupy Stecol,

<http://www.stecol.cn/col/col3632/index.html?uid=17837&pageNum=1> [dostęp: 23.12.2019] i już zrealizowanych:

完建工程 (Projekty ukończone), strona grupy Stecol, <http://www.stecol.cn/col/col3633/index.html> [dostęp: 23.12.2019]